

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОНДА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАНИШДА ҚАРАТИЛАЁТГАН ЭЪТИБОР ВА ЎҚИТИШДА ЯНГИЧА МЕТОДЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Зебо Юлдошевна Абдурахмонова

Тошкент давлат транспорт университети ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Мақолада янги Ўзбекистонда хорижий тилларни ўрганишда қаратилаётган эътибор ва ўқитишда янгича методлардан фойдаланиш, чет тилини ўрганишга қизиқиш уйғотади ва коммуникатив компетенцияни шакллантиради кўриб чиқилди.

Калит сўзлар: Метод, методология, лингвистик, тинглаш, ёзиш, коммуникатив, коммуникатив компетенция.

КИРИШ. Бугунги кунда мамлакатимизда олиб борилаётган ислохотлардан бири халқаро алоқаларни мустахкамлашга алоҳида эътибор қатилмоқда. Хозирги вақтда чегаралар очилиши ва халқаро алоқаларнинг кенгайиши билан хорижий тилларни ўргатиш методология фанининг энг муҳим ва долзарб муаммоларидан бирига айланиб бормоқда. Чет тилини ўрганиш соҳасидаги жамиятнинг ижтимоий тартиби ҳозирги вақтда бошқа миллат ва маданият вакилларига нисбатан бағрикенглик, яъни барча турдаги компетенцияларга эга бўлган мутахассисларни: лингвистик, коммуникатив, лингвомаданий, социал-маданий ва маданиятлараро. Маданиятлар диалогига кириш қобилияти ўрганилаётган тил мамлакатининг менталитети, миллий хусусиятлари, урф-одатлари ва маданиятини билишни назарда тутди.

Университетда хорижий тилларни ўрганишда талабаларни ўргатишнинг асосий мақсади - нутқ фаолиятини изчил ва тизимли ривожлантириш, хусусан: гапириш, ёзиш, ўқиш ва тинглаш ўз ичига олади. Нутқ фаолияти - бу тил тизими орқали ифодаланган ва мулоқот ҳолатига боғлиқ бўлган хабарларни узатиш ва қабул қилишнинг фаол, мақсадли жараёнидир.

"Инглиз тили" фанини ўқитишнинг асосий мақсади бир нечта таркибий қисмларни ўз ичига олган коммуникатив компетенцияни шакллантиришдир:

- гапириш, тинглаш, ўқиш ва ёзишда мулоқот қобилиятлари;
- маълумотни яратиш ва таниб олиш учун ушбу тил қурилиш материали бўйича тил билимлари ва кўникмалари;
- Ижтимоий-маданий асосни таъминлаш учун лингвистик ва минтақавий билимлар, уларсиз коммуникатив компетенцияни шакллантириш мумкин эмас.

Талабалар инглиз тилини мулоқот воситаси сифатида ўрганадилар ва ундан оғзаки ва ёзма шаклларда фойдалана олишлари керак. Инглиз тилининг шахслараро ва халқаро мулоқот воситасига айланиши учун мулоқотнинг барча шакллари ва барча нутқ функцияларини эгаллаш жуда муҳимдир. Талабалар нутқ фаолиятининг тўрт турини ўзлаштиришлари керак: ўқиш, тинглаш, ёзиш ва гапириш, шунингдек, улар билан боғлиқ бўлган тилнинг учта жиҳати - луғат, фонетика ва грамматиканинг афзалликлари ҳақида унутмаслиги керак.

Инглиз тилини ўрганишда ўқиш, тинглаш, ёзиш ва гапиришнинг афзалликларини батафсил кўриб чиқамиз:

Тинглаш - оғзаки хабарни идрок этиш ва тушуниш билан боғлиқ бўлган нутқ фаолиятининг ретсептив тури. Ўқитувчининг ўзи дарсда оғзаки нутқда фойдаланадиган материални танлашда унинг олдига қўядиган мақсадларни ҳисобга олиш керак: биринчидан, талабаларнинг хорижий нутқни тинглаш ва тушуниш қобилиятини ривожлантириш; иккинчидан, тинглаш жараёнида ўқувчиларнинг пассив сўз бойлигининг таниқли кенгайиши ва уларнинг контекстдан тахминларини ривожлантириш.

У ёки бу шакл ёки иборани қўллашда ўқитувчи уни ўқувчиларга тўғри тушуниш учун барча чораларни кўриши керак. Бунга эришиш учун қуйидагиларни ёдда тутинг: у ёки бу инглиз иборасини ишлатган ҳолда, ўқитувчи кейинги дарсларда худди шу шаклга риоя қилиши керак, уни ўзбек тилидаги эквиваленти ёки инглиз тилидаги бошқа шунга ўхшаш ибора билан алмаштирмаслиги керак. Ўқитувчи ўқувчиларнинг ўзи ишлатган иборанинг умумий маъносинигина эмас, балки алоҳида қисмларини ҳам тушунишини таъминлаши керак.

Ўқувчиларнинг ўқитувчи нутқини тўғри тушунишлари тизимли равишда текширилиши керак. Ҳар бир янги ибора ўқитувчи томонидан нафақат биринчи марта қўлланилган дарсда, балки кейинги дарсларда ҳам кўп марта такрорланиши керак.

Тинглаш бўйича тренингнинг мақсадлари қуйидагича белгиланиши мумкин: муайян нутқ қобилиятларини ривожлантириш; мулоқот қилиш қобилиятини ўргатиш; зарур қобилиятларни ривожлантириш; нутқ материални ёдлаш; ўқувчиларни гапнинг маъносини тушунишга ўргатиш; талабаларни ахборот оқимидаги асосий нарсани ажратиб кўрсатишга ўргатиш; эшитиш хотирасини ва эшитиш реакциясини ривожлантириш. Аудио материаллар билан ишлашда ўқувчиларнинг бир вақтнинг ўзида бир нечта нутқ қобилиятлари устида ишлаш қобилиятини шакиллантиради.

Гапириш - нутқ фаолиятининг маҳсулдор тури бўлиб, у орқали (оғзаки) мулоқот амалга оширилади. Нутқнинг мазмуни - фикрнинг оғзаки шаклда ифодаланиши. Нутқ талаффуз, лексик ва грамматик қобилиятларга асосланади.

Инглиз тили дарсида нутқни ўргатишнинг мақсади - ўқувчига умумий қабул қилинган кундалик мулоқот даражасида ўқувдан ташқари нутқ амалиётида фойдаланишга имкон берадиган нутқ кўникмаларини шакллантиришдир.

Ушбу мақсадни амалга ошириш талабаларда қуйидаги мулоқот кўникмаларини шакллантириш билан боғлиқ:

а) мулоқотнинг ўзига хос ҳолати, нутқ вазифаси ва коммуникатив ниятига мувофиқ инглиз тилидаги баёнотларни тушуниш ва яратиш;

б) мулоқот қоидалари ва ўрганилаётган тил мамлакатининг миллий-маданий хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда ўзларининг оғзаки ва новербал хатти-ҳаракатларини амалга ошириш;

в) инглиз тилини ўзлаштиришнинг оқилона усулларида фойдаланиш, уни мустақил равишда такомиллаштириш.

Гапиришнинг энг муҳим усули- коммуникатив (оғзаки) нутқдир. Коммуникатив вазият ҳорижий тилда гапиришни ўргатиш усули сифатида тўрт омилдан иборат:

1) алоқа амалга ошириладиган воқелик шароитлари;

2) расмий ва норасмий алоқа вакиллари ўртасидаги муносабатлар; 3) нутқ (гапириш) мотивацияси;

4) янги вазиятни, гапиришни рағбатлантиришни юзага келтирадиган мулоқот ҳаракатининг ўзини амалга ошириш.

Типик коммуникатив вазият атамаси ҳақиқий алоқа модели сифатида тушунилади, унда суҳбатдошларнинг нутқ хатти-ҳаракатлари уларнинг типикижтимоий ва коммуникатив ролларида амалга оширилади.

Оддий коммуникатив (гапириш) вазиятга мисоллар: харидор ва сотувчи ўртасидаги суҳбат, театр кассири билан томошабин, ўқитувчи билан талаба ва бошқалар.

Гапиришни ўргатиш методининг яна бир муҳим таркибий қисми бу мулоқот туридир. Мулоқотнинг 3 тури мавжуд: индивидуал, гуруҳли ва оммавий: Индивидуал мулоқотда икки киши иштирок этади. Бу тезкорлик ва ишонч билан ажралиб туради. Бу эрда алоқа шериклари умумий нутқ "маҳсулотида" иштирок этиш улушида тенгдир. Гуруҳдаги мулоқотда бир нечта одам битта мулоқот жараёнида (дўстлар билан суҳбат, тренинг, учрашув) иштирок этади. Оммавий мулоқот нисбатан кўп сонли шахслар билан амалга оширилади. Шу сабабли, оммавий мулоқотда иштирокчиларнинг коммуникатив роллари одатда олдиндан белгиланади: маърузачилар ва тингловчилар (қаранг: йиғилишлар, митинглар, баҳслар ва бошқалар).

Нутқ (гапириш) монологик ва диалогик шаклларда намоён бўлади. Диалогни ўргатишда диалогнинг турли шакллари ва улар билан ишлаш

шакллари ни фарқлаш керак: диалог-суҳбат, диалог-сахна, ўқувчиларнинг ўзаро ва ўқитувчи билан суҳбати, жуфтлик ва гуруҳ шакллари. Монолог кенгайиш, изчиллик, изчиллик, асослилик, семантик тўлиқлик, умумий конструкцияларнинг мавжудлиги, грамматик расмиятчилик билан ажралиб туришини кўрамиз.

Гапириш (нутқ)ни ўргатишдаги асосий қийинчиликлар мотивацион муаммоларни ўз ичига олиши керак, масалан: талабалар чет тилларида гапиришдан уяладилар, улар хато қилишдан, танқид қилишдан қўрқишади; ўқувчиларда вазифани ҳал қилиш учун этарли тил ва нутқ воситалари мавжуд эмас; талабалар у ёки бу сабабларга кўра дарс мавзусини жамоавий муҳокама қилишда иштирок этмайдилар. Нутқни ўргатишда санаб ўтилган муаммоларга асосланиб, мақсад пайдо бўлади - агар иложи бўлса, ушбу муаммоларни бартараф этиш. Муайян мавзу бўйича оддий диалоглар қурмасдан, ҳақиқий вазиятларга тушмасдан гапиришни ўрганиш мумкин эмас. Ўқитишнинг интерфаол ёндашуви ўқувчиларни мунозаралар, баҳс-мунозаралар, муаммоларни муҳокама қилиш ва шунинг учун диалогга бевосита жалб қилишни назарда тутди. Шунингдек, ўқувчиларда умумий тил, интеллектуал, когнитив қобилиятларни, чет тилидаги мулоқотни ўзлаштиришнинг асоси бўлган психик жараёнларни ҳамда ўқувчиларнинг ҳис-туйғуларини, ҳис-туйғуларини, мулоқотга тайёрлигини, ҳар хил турдаги мулоқот маданиятини шакллантириш муҳим аҳамиятга эга. жамоавий ўзаро таъсир.

Ўқиш - ёзма матни идрок этиш ва тушуниш билан боғлиқ бўлган нутқ фаолиятининг ретсептив тури. Чет эл матнини ўқиш ва тушуниш учун у таниб олиш жараёнини бир зумда амалга оширадиган фонетик, лексик ва грамматик информатив хусусиятлар тўпламига эга бўлиши тахмин қилинади. Ўқиш жараёнида идрок ва тушуниш жараёнлари бир вақтнинг ўзида ва бир-бири билан чамбарчас боғлиқ

бўлса-да, унинг жараёнини таъминлайдиган кўникмалар шартли равишда икки гуруҳга бўлинади: ўқишнинг "техник" томони билан боғлиқ (график белгиларни идрок этиш ва уларнинг маълум маънолар билан боғлиқлиги ва идрок этилаётганининг семантик қайта ишланишини таъминлаш - турли даражадаги тил бирликлари ўртасида семантик алоқаларни ўрнатиш ва шу билан матн мазмуни, муаллифнинг нияти ва бошқалар.

Дастлабки босқичда ўқишга ўргатишда ўқувчини тўғри ўқишга, яъни овозли графемаларга, фикрни ажратиб олишга, яъни матн маълумотларини тушунишга, баҳолашга, ундан фойдаланишга ўргатиш муҳим аҳамиятга эга. Бу кўникмалар боланинг қанчалик тез ўқишига боғлиқ. Ўқиш техникаси орқали биз нафақат товуш ва ҳарфнинг тез ва аниқ ўзаро боғлиқлигини, балки товуш-ҳарф алоқасининг бола ўқиётган нарсанинг семантик маъноси билан боғлиқлигини ҳам тушунамиз. Айнан ўқиш техникасини ўзлаштиришнинг юқори даражаси

ўқиш жараёнининг ўзи натижасига - тез ва сифатли маълумот олиш имконини беради.

Чет тилида ўқишни ўргатиш жараёнини ташкил этишда педагогик талабларни шакллантириш мумкин.

1. Ўқув жараёнининг амалий йўналиши: нафақат янги билим ва кўникмаларни ўзлаштиришга, балки ўқиладиган нарсанинг мазмуни ва маъносини тушунишга имкон берадиган амалий муаммоларни ҳал қилишга қаратилган аниқ коммуникатив мотивли вазифалар ва саволларни шакллантириш; чет тилида ўқиш техникасини ўргатиш тизимида ўқишнинг баланд овозли босқичини мажбурий ажратиш, артикуляция ва интонация, фонетик жиҳатдан тўғри нутқ ва "ички эшитиш" кўникмаларини мустаҳкамлашга ёрдам беради.

2. Таълимга табақалаштирилган ёндашув: ўқувчиларнинг ёш психологик хусусиятларини, янги билимларни этказиш ва кўникма ва малакаларни шакллантиришда уларнинг билиш фаолиятининг индивидуал услубларини ҳисобга олиш; ўқувчиларнинг индивидуал қобилиятларига қараб, мураккаблик даражаси бўйича фарқланадиган аналитик ва синтетик машқлардан, вазифалардан фойдаланиш; овоз чиқариб ўқишга ва ўзини ўзи ўргатиш бўйича ишнинг адекват усулларини танлаш.

3. Таълимга комплекс ва функционал ёндашув: оғзаки кутиш асосида ўқишни ўрганишни қуриш, яъни. болалар оғзаки нутқда аллақачон ўрганган тил материалларини ўз ичига олган матнларни ўқийдилар; алифбо босқичида янги ҳарфларни, ҳарф бирикмаларини ўзлаштириш, ўқиш қоидаларини оғзаки нутқда янги лексик бирликлар ва нутқ намуналарини киритиш кетма-кетлигига мувофиқ амалга оширилади.

4. Она тилининг ўзига хос хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда: талабаларнинг она тилида шаклланган ёки аллақачон шаклланган ўқиш кўникмаларини ижобий ўтказишдан фойдаланиш;

5. Ўрганишнинг қулайлиги, амалга оширилиши ва хабардорлиги.

6. Мотивацияни шакллантиришга комплекс ёндашув: Дарсда ўйин вазифаларини бажаришга, коммуникатив характердаги муаммоли вазиятларда ҳаракат қилишга кўпроқ эътибор берилади; янги материални тушунишни рағбатлантирадиган турли хил визуализация турларидан фойдаланиш, ассоциатив алоқаларни яратиш, ўқиш қоидаларини яхшироқ ўзлаштиришга ёрдам берадиган қўллаб-қувватлашлар, ибораларнинг интонация нақшлари сўзларининг график тасвирлари.

Матн мазмунига кириб бориш даражасига кўра ва коммуникатив эҳтиёжларга қараб кўриш ўқиш, қидириш (кўриш ва қидириш), кириш ва ўрганиш мавжуд. Ўқишни ўқиш матн мазмунини тўғри ва тўлиқ тушуниш,

олинган маълумотларни қайта ҳикоя қилиш, конспект ва бошқаларда такрорлаш билан ажралиб туради.

Ўқиш ўқувчиларнинг коммуникатив ва когнитив фаолиятининг энг муҳим турларидан биридир. Ушбу фаолият ёзма қатъий матндан маълумот олишга қаратилган. Ўқиш турли функцияларни бажаради: у ҳорижий тилларини амалий ўзлаштириш учун хизмат қилади, тил ва маданиятни ўрганиш воситаси, ахборот ва таълим фаолияти воситаси ва ўз-ўзини тарбиялаш воситасидир.

Ёзиш - фикрни график шаклда ифодалашни таъминлайдиган нутқ фаолиятининг самарали тури. Чет тилини ўқитиш методикасида ёзма ва ёзма нутқ чет тилини ўқитишнинг ҳам воситаси, ҳам мақсади ҳисобланади. Ёзиш ёзма нутқнинг техник таркибий қисмидир. Ёзма нутқ нутқ билан бирга нутқ фаолиятининг маҳсулдор тури бўлиб, у қандайдир мазмунни график белгилар орқали белгилашда ифодаланади.

Ёзиш ўқиш билан жуда чамбарчас боғлиқ. уларнинг тизимида битта график тил тизими мавжуд. График белгилар ёрдамида ёзишда фикр кодланади, ўқиш пайтида график белгилар декодланади.

Агар сиз ёзиш ва ёзишни ўргатиш мақсадларини тўғри белгилаб, ёзувнинг бошқа кўникмаларни ривожлантиришдаги ролини ҳисобга олган ҳолда, машқнинг тўлиқ мос мақсадларидан фойдалансангиз, уларни ўрганишнинг маълум бир босқичида бажарсангиз, оғзаки нутқ аста-секин бойитилади ва мантиқийроқ бўлади.

Ёзиш бошланғич нусха кўчириш учун ёзиш топшириқлари ёки ижодкорликни талаб қиладиган вазифалар берилганда грамматик маҳоратни ривожлантиришга ёрдам беради ва буларнинг барчаси ёдлаш учун маълум шартларни ташкил қилади. Ёзма ишсиз талабаларнинг лексик ва грамматик материални ёдлаб олишлари жуда қийин.

Ёзма нутқни ўргатиш вазифалари. Талабаларнинг малака ва кўникмаларини шакллантириш учун: ёзма баёнотда ўрганилаётган тил моделларига мос

келадиган жумлалардан фойдаланинг; лексик, имло ва грамматик меъёрларга мувофиқ тил моделларини қуриш; ёзма мулоқотнинг муайян шаклига хос бўлган нутқ клишэлари, формулалар тўпламидан фойдаланинг; баёнга очиклик, аниқлик ва аниқлик бериш, матнни лингвистик ва семантик сиқиш усулларидан фойдаланиш, ёзма баёнотни мантиқий изчиллик билан тақдим этиш.

Ўқувчиларнинг имло кўникма ва малакаларининг маълум даражасига эришгандагина ёзув самарали ўқув қуролига айланиши мумкин.

Таълимнинг ўрта босқичида нутқ алоқасининг энг мураккаб тури қўлланилади, масалан, ўқувчилардан билим, кенг сўз бойлиги ва ўз фикрларини ёзма равишда ифода этишга ёрдам берадиган ибораларни талаб қиладиган фикрлаш.

Ёзма нутқни ўргатишда ҳал қилиниши керак бўлган вазифалар талабаларда зарур график автоматизмларни, нутқий фикрлаш кўникмаларини ва ёзма услубга мувофиқ фикрни шакллантириш қобилиятини шакллантириш, уларнинг дунёқараши ва билимларини кенгайтириш, яратишга маданий ва интеллектуал тайёргарликни ўзлаштиришдан иборат. Ёзма нутқ асарининг мазмуни, мавзу мазмуни ҳақида ҳақиқий ғояларни шакллантириш, нутқ услуби ва ёзма матннинг график шакли.

Ёзма нутқ сизга лингвистик ва фактик билимларни тежаш имконини беради, фикрлаш учун ишончли восита бўлиб хизмат қилади, чет тилида гапириш, тинглаш ва ўқишни рағбатлантиради.

Ёзма нутқ ижодий мулоқот қобилияти сифатида қаралиб, ўз фикрларини ёзма равишда ифодалаш қобилияти сифатида тушунилади. Бунинг учун имло ва хаттотлик маҳорати, ички нутқда тузилган нутқий асарни тузиш ва ёзишда тартибга солиш, шунингдек, адекват лексик ва грамматик бирликларни танлаш қобилиятига эга бўлиши керак. Сўнги пайтларда ёзиш чет тилини ўқитиш самарадорлигини оширишда ёрдамчи сифатида кўрилмоқда. Электрон почта, интернет ва бошқалар каби замонавий алоқа воситалари нуқтаи назаридан ёзма нутқий мулоқотнинг амалий аҳамиятини ҳисобга олмаслик мумкин эмас. Замонавий дунёда ёзма мулоқотнинг роли ниҳоятда юқори. Аммо ёзма фаолият ва ёзма нутқни фарқлаш керак. Ёзма нутқ фаолияти фикрнинг ёзма сўзда мақсадли ва ижодий бажарилиши, ёзма нутқ эса ёзма тил белгиларида фикрни шакллантириш ва шакллантириш усулидир.

Хорижий тил дарсларида ҳали ҳам кам ўқитиладиган ёзувнинг самарали томони. Талабаларнинг ёзма малакалари кўпинча нутқ фаолиятининг бошқа турлари бўйича ўрганиш даражасидан анча орқада қолади. Мактуб уч қисмли тузилиш билан тавсифланади: рағбатлантирувчи-мотивацион, аналитик-синтетик ва ижро этувчи.

Ёзма нутқни ўргатишнинг мақсади ўқувчиларнинг ёзма коммуникатив компетенциясини ривожлантиришдан иборат бўлиб, у ёзма белгиларга эга бўлишни,

ёзма нутқ ишининг мазмуни ва шаклини ўз ичига олади. Ёзма нутқни ўргатишда ҳал этилиши лозим бўлган вазифалар ёзма нутқни ўргатиш мазмунини ўзлаштириш учун шароит яратиш билан боғлиқ. Демак, ёзишни ўргатиш нутқ фаолиятининг бошқа турларини нутқ ва ўқиш билан ўргатиш билан узвий боғлиқдир. Ёзма нутқ сизга лингвистик ва фактик билимларни тежаш имконини беради, фикрлаш учун ишончли восита бўлиб хизмат қилади, чет тилида гапириш, тинглаш ва ўқишни рағбатлантиради.

Чет тилини ўрганишда оқилона фойдаланиладиган ёзув нутқ фаолиятининг барча турлари билан чамбарчас боғлиқлиги туфайли ўқувчига материални

ўзлаштиришга, тил ҳақидаги ва тил орқали олинган билимларни тўплашга ёрдам беради.

ХУЛОСА

хулоса қилиб, гапирганда, талабалар маълумотни этказиш ёки тушунтириш, маъқуллаш ёки қоралаш, ишонтириш, исботлаш имкониятига эга бўлишлари керак. Ёзишда талабаларининг ўзларининг ва бошқаларнинг фикрларини тезда тузатиш қобилияти зарур; ўқилганидан ёзиш, материални қайта ишлаш; нутқнинг режасини ёки тезисларини ёзиш. Ўқишда ўқувчиларнинг газета ва журнал мақолаларини, ўртача мураккабликдаги бадий асарни тез ўқиш қобилияти муҳим аҳамиятга эга. Тинглаш жонли мулоқотда нутқни нормал суръатда тушуниш қобилиятини, шунингдек, телевидениэ радио дастурларининг маъносини талаб қилинади.

РЕФЕРЕНСЭС

- 1.Rasulova M.K. Chet tillarini o'qitishning zamonaviy usullari: o'qituvchilar uchun qo'llanma. - 3-nash. - Nukus: ARKTI, 2017.
- 2.Weisburd M.L., Blokhina S.A. Learning to understand a foreign text when reading as a search activity//In.yaz. at school. 2020.
- 3.Abdurakhmonova, Z. Y. MODERN UZBEKISTAN AND ITS TOURISM POTENTIAL.
- 4.Юулдашева, Д. М., & Абдурахмонова, З. Ю. СПЕЦИФИКА ОБУЧЕНИЯ ПЕРЕВОДУ НА РУССКИЙ ЯЗЫК ФРАНЦУЗСКИХ ТЕРМИНОВ. *ББК 80я43*, 172.
- 5.Aripov, N., Kamaletdinov, S., Tokhirov, N., & Abduraxmanova, Z. (2022). Simulation Modeling of Train Traffic Based on GIS Technologies. *European Journal of Life Safety and Stability (2660-9630)*, 16, 73-82.
- 6.Абдурахмонова, З. Ю. (2021). ЗАМОНАВИЙ ЎҚИТИШНИНГ МУАММО ВА ЕЧИМЛАРИДА САМАРАЛИ ЁНДОШУВ. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 1189-1193.
- 7.Абдурахмонова, З. Ю. (2022). ЁШЛАРНИНГ МАЪНАВИЙ ВА МАДАНИЯТИНИ ЮКСАЛТИРИШНИНГ УСТИВОР ВАЗИФАЛАРИ. *Academic research in educational sciences*, 3(10), 491-500.
8. Абдурашидова, Нилуфар Абдурашидовна, & Ҳасанов, М. (2022). ЁШЛАР ДУНЁҚАРАШИДА ДИН ВА АХЛОҚНИНГ ЎЗARO МУТАНОСИБЛИГИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (10), 1226-1235.
9. Ж. С. Раматов, & М. Ҳасанов (2022). ШАХС ДИНИЙ ДУНЁҚАРАШИНИНГ ШАКЛЛАНИШИДА ИЛМНИНГ АҲАМИЯТИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (7), 35-39.

10. Жуманиёз Султонович Раматов, Машкура Инамжанована Рахимова, & Миршод Нўъмонович Ҳасанов (2022). МАФКУРАВЙИ ТАҲДИДЛАРНИ ОЛДИНИ ОЛИШДА ИСЛОМИЙ ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 1031-1036.

11. З. Н. Бобошев, М. Н. Ҳасанов, & Э. А. Нуруллаев. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ПЕДАГОГИКА ФАНИНИНГ АСОСЧИСИ СИФАТИДА . *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 4(3), 108–115. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/new/article/view/623>

12. Ж. С. Раматов, М. Ҳасанов, & Лочин Азаматович Валиев (2022). АУРОБИНДО ГҲОШ ҲАЁТИ ВА ИЛМИЙ ФАЛСАФИЙ МЕЪРОСИ. *Academic research in educational sciences*, 3 (6), 1161-1169.

13. J. S. Ramatov, M. Hasanov AL-FAROBİY SIYOSIY DAVRAN VA IJTIMOİY-MADANIY ANVOL // *Pedagogik fanlarda akademik tadqiqotlar*. 2022 yil. 6-son. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/al-farobiy-davridagi-siyosiy-va-izhtimoiy-madaniy-vaziyat> (kirish sanasi: 12.11.2022).

14. М. Н. Ҳасанов, А. А. Азимбаев, Ҳалилов Ў., & Каримов Б. (2022). АБУ НАСР ФОРОБИЙНИНГ ШАХС МАЪНАВИЙ КАМОЛОТИГА ДОИР ҚАРАШЛАРИ . *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 4(3), 147–153. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/new/article/view/629>